

KAŽNJAVANJE NACISTIČKIH RATNIH ZLOČINACA

Vlada Savezne Republike Nemačke objavila je 5. novembra prošle godine da će se odredba nemačkog krivičnog zakona, po kojoj gonjenje i kažnjavanje najtežih krivičnih dela zastareva za 20 godina, primenjivati i na ratne zločine koje su izvršili nacisti u toku drugog svetskog rata i da taj rok ne može biti produžen iz ustavno-pravnih razloga. Po shvatanju nemačke vlade rok zastarelosti počeo je teći 9. maja 1945, odnosno sa završetkom drugog svetskog rata, usled čega bi svi nacistički zločini zastareli 9. maja 1965. godine.

Ova odluka izazvala je negodovanje cele svetske javnosti i ponovo svratila pozornost na pitanje odgovornosti za otpočinjanje agresivnog rata kao i na problem kažnjavanja ratnih zločina i zločina protiv čovečnosti. Postavilo se pitanje: kakve su političke, etičke i pravne reperkusije pomenute odluke vlade SR Nemačke?

Savezna Republika Nemačka, nakon što je stekla suverenost, morala se odazvati svojim međunarodno-pravnim obavezama u pogledu krivičnog gonjenja ratnih zločinaca i pokrenuti gonjenje onih koji su boravili na njenoj teritoriji. Ona je toj svojoj međunarodnoj obavezi samo delimično udovoljila. Iako je nemačkim organima krivičnog gonjenja posle drugog svetskog rata prijavljeno na desetine hiljada ratnih zločinaca, krivični postupak je do 1965. godine pokrenut u oko 12.000 slučajeva, pri čemu je do 1. januara 1964. osuđeno 5.445 lica i to uglavnom na manje kazne; protiv ostalih je postupak obustavljen.

Iz gornjih podataka proizilazi da SR Nemačka nije ispunila pravnu i moralno-političku obavezu koju su zločini nacisti, pričinjeni širom sveta, nametnuli nemačkoj naciji. Njeni sudovi presudili su neznatan broj ratnih zločina. Na hiljade nacističkih ratnih zločinaca još uvek živi javno ili prikryveno u Zapadnoj Nemačkoj. Statističari se razilaze u procenama koliki je taj broj, ali one se kreću od 15 do 70, pa i više hiljada onih koji nisu izvedeni pred sud.

I drugi sudovi, sem nemačkih, sudili su nemačkim ratnim zločincima i to: Međunarodni vojni sud u Nirnbergu, saveznički okupacioni sudovi u okupiranoj Nemačkoj, sudovi savezničkih ili ranije okupiranih zemalja koji su zasedali u vlastitoj zemlji i sudili izručenim ili zarobljenim nemačkim ratnim zločincima. No, ni ovi sudovi nisu bili u mogućnosti da ispune ono što su saveznici proklamovali, a narodi sveta očekivali, tj. da sude bar većini, ako ne i svim ratnim zločincima. Ti sudovi sudili su tokom i nakon drugog svetskog rata hiljadama ratnih zločinaca, pa je u odnosu na situaciju posle prvog svetskog rata učinjen veliki napredak u pogledu ostvarivanja principa o individualnoj krivičnoj odgovornosti za izvršene ratne zločine. Međutim, s obzirom na ogroman broj izvršenih zločina u toku drugog svetskog rata, broj su-

denih ratnih zločinaca je relativno mali, a mnogo njih su ostali nekažnjeni. Reakcionarni krugovi u svetu sklonili su njih dosta van domašaja organa države gde su počinili zločine, a nije se udovoljilo zahtevima da budu izručeni i da im se sudi. Veoma često u pojedinim državama ratni zločinci tretirani su kao političke izbeglice, a nekima je dozvoljeno i da organizovano deluju, tj. omogućavana im je politička i teroristička aktivnost.

Mnogi zapadnonemački publicisti i pravnici pokušali su da diskvalifikuju suđenje ratnim zločincima, naročito suđenje pred Međunarodnim vojnim sudom u Nirnbergu i da to prikažu kao akt osvete maskiran pravosuđem. Tim suđenjima stavljeni su najrazličitiji prigovori, od kojih su najčešći:

Zakon broj 10 Savezničkog kontrolnog saveta za Nemačku o kažnjavanju ratnih zločinaca od 20. XII 1945. kao i Statut Međunarodnog vojnog suda u Nirnbergu nisu zakoniti, jer su doneseni nakon izvršenja dela koja inkriminišu kao krivična dela, tj. njima je povređen princip zabrane retroaktivnog važenja krivičnog zakona i usvojeno pravno načelo da krivična dela i njihova zaprečenost kaznom moraju biti propisani zakonom pre njihovog izvršenja (načelo: nula pena sine lege); nikada nije postojalo međunarodno krivično pravo koje je smatralo pojedince odgovornim za izvršenje krivičnih dela protiv mira, protiv čovečnosti i ratnih zločina; samo se nemačko pravo moglo primenjivati za izvršena krivična dela, a novostvoreno okupaciono pravo (kao što je to slučaj sa Zakonom br. 10) moglo je biti primenjeno samo u slučaju ako bi inkriminisana radnja predstavljala i po nemačkom pravu krivično delo i to u vreme kad je krivično delo izvršeno; Nirnberški sud nije bio nikakav međunarodni sud, već okupacioni sud pobjednika i kao takav morao je da se pridržava osnovnih principa međunarodnog prava u odnosu na krivični postupak prema stanovnicima okupirane teritorije,¹ da bi suđenje bilo zakonito i da sud ne liči na sud osvajača trebalo je da sudi nemački sud; da bi Nirnberški sud bio doista međunarodni sud, članovi sudskog veća trebalo je da budu i nemačke sudije i sudije neutralnih zemalja; Statut Međunarodnog vojnog suda u Nirnbergu izričito je oduzeo mogućnost optuženima da se brane da su dela izvršili po naređenju, iako je takva odbrana bila dozvoljena u vreme kada su dela izvršena, čime i po tom pitanju statut ima retroaktivno dejstvo; proceduralno pravo, koje je Nirnberški sud primenjivao, nije obezbeđivalo odbranu i nije postojala ravnopravnost između optužbe i odbrane.

Svi navedeni prigovori očito su sračunati na to da diskredituju nirnberško i ostala suđenja ratnim zločincima i da se u krajnjoj liniji opravdaju sami zločini.

Ne stoji prigovor nemačkih publicista da su Statut Međunarodnog vojnog suda kao i Zakon br. 10 Kontrolnog saveta za Nemačku nezakoniti. Nemački publicisti potpuno prelaze preko i te kako važne činjenice sa stanovišta pravnog razmatranja ove stvari, a ta je: da je

¹ I osnivač poznate normativističke pravne doktrine i škole Hans Kelsen i njegova škola stalno ističu da Nirnberški sud nije zasedao kao međunarodni sud, već kao »obični sud država koje su vezane ugovorom o njegovom osnivanju... Sile osovine nisu bile potpisnice toga sporazuma«.

Nemačka bezuslovno kapitulirala i da se time odrekla svih onih atributa i elemenata koji sačinjavaju pojam suverenosti. Bezuslovnom kapitulacijom prestao je da važi u Nemačkoj nemački ustav i nemačko zakonodavstvo i stupilo je u dejstvo ono zakonodavstvo koje je obnarodovao pobednik.

Ne postoji princip međunarodnog prava koji bi sadržavao zabranu retroaktivnog važenja krivičnog prava. Štaviše, pomenuto pravilo ne predstavlja ni unutrašnje obavezno pravno pravilo svih pravnih sistema. Na primer, anglosaksonske zemlje i one države koje su prihvatile njihov pravni sistem takvo pravilo ne poznaju. I oni pravni sistemi koji su to načelo prihvatili, učinili su to dopuštajući izuzetke. Prema tome, to načelo ne predstavlja opšteprihvaćeni pravni princip koji bi samim tim bio obavezan za sve države.

Ako se zabrana retroaktivnog važenja krivičnog zakona shvati kao moralno načelo i etički princip, ipak nirnberško i ostala suđenja ratnim zločincima nisu taj princip povredila. Zločini protiv čovečnosti, koje su nemački ratni zločinci počinili, toliko su bili teški da nijedno lice koje ih je izvršilo nije moglo smatrati da oni ne predstavljaju krivična dela. Svi pravni sistemi, sem onog nacističke Nemačke, tretirali su ih kao krivična dela. To je bilo poznato svakom ko je ta dela činio. Ubistva, ranjavanja, mučenja, itd. su radnje koje se osuđuju po svim sudovima svih civilizacija i koje kažnjava svaki unutrašnji pravni sistem. Isto važi i za ratne zločine. Svaka zaraćena strana bila je ovlašćena i pre drugog svetskog rata da prema pripadnicima oružanih snaga svoga protivnika, koji su izvršili ratni zločin, postupi po svom nacionalnom zakonu, tj. da ih izvede pred svoj sud. Isto važi i za zločin protiv mira od momenta kad je rat postao pravno zabranjen. Pripremanje agresivnog rata ili otpočinjanje i vođenje takvog rata bilo je zabranjeno 1939. godine po tada važećem međunarodnom pravu. Istina, te godine nije postojalo izričito pravilo međunarodnog prava koje je propisivalo kažnjavanje državnika i vojnih komandanata koji su otpočeli agresivni rat. Međutim, u to doba nije postojalo ni pravilo međunarodnog prava koje je propisivalo individualnu odgovornost onih koji krše pravila ratnog prava, pa ipak je od svih bilo prihvaćeno da su ratni zločinci krivično odgovorni za zločine koje su počinili. Drugim rečima, običajno i ugovorno međunarodno ratno pravo zabranjivalo je određene radnje. Na isti način je međunarodno pravo (Brian-Kelogov pakt) zabranjivalo rat kao instrument nacionalne politike. Ono, istina, pred početak drugog svetskog rata nije izričito propisivalo individualnu odgovornost onih koji su ta pravila prekršili (izvršili ratne zločine ili zločin agresije), ali samo propisivanje zabrane implicira i odgovornost onih koji te zabrane krše.

Načelu zabrane retroaktivnog važenja krivičnog zakona na etičkom i moralnom planu suprotstavlja se načelo pravičnosti koje traži da oni koji su počinili zločine budu i kažnjeni. Svi ratni zločinci vrlo dobro su znali da dela koja čine predstavljaju zločine po svim moralnim, etičkim i pravnim i svetskim standardima, iako su se nadali da će njihova nedela sankcionisati pobeda nacističkog oružja.

Nemački publicisti protestuju što se nemačkim sudijama nije povećalo suđenje nacističkim ratnim zločincima ili što bar nemačke sudije

nisu u tome učestvovala, odnosno što u sastavu Nirnberškog suda nisu bile nemačke i neutralne sudije. Ova poslednja okolnost bi navodno imala za posledicu da sud postane doista međunarodni sud. Da je ovo učinjeno, ponovila bi se lakrdija sa suđenjem kako je sprovedeno nakon prvog svetskog rata, a situacija bi bila još apsurdnija. Politički, etički i pravno bilo je nedopustivo prepustiti Silama osovine da same sude ratnim zločincima iz svojih redova. To se nije moglo poveriti ni nekoj neutralnoj državi, niti su one bile voljne da na sebe preuzmu taj zadatak. Zadovoljenje elementarne pravičnosti je tražilo da monstruozi i masovni zločini budu kažnjeni. Taj zadatak je u datom momentu moglo izvršiti samo pravosuđe pobednika. Pobednikovo pravosuđe u načelu treba izbegavati, jer »niko ne može biti sudija u vlastitoj stvari«. Međutim, s obzirom na vreme i okolnosti, zahtevu pravičnosti je daleko više udovoljeno time što su nacistički ratni zločinci izvedeni pred savezničke sudove ili sudove zemalja gde su zločine počinili. Međunarodni vojni sud u Nirnbergu radio je vrlo brižljivo i temeljito, proces je trajao 10 meseci, dokazi su se sastojali od originalnih nemačkih dokumenata ili iskaza svedoka-očevidaca kojima nije bilo moguće prigovoriti. Isto važi manje-više i za sve druge sudove koji su sudili ratnim zločincima. Suđenja su bez izuzetka bila javna, a po pravilu uz prisustvo brojne publike i predstavnika domaće i strane štampe. Tome treba dodati da su formalno-pravno dekreti savezničkih okupacionih vlasti predstavljali zakone za Nemačku, a saveznički sudovi u okupiranoj Nemačkoj bili su zakoniti sudovi za nemačku teritoriju, s obzirom na akt o bezuslovnoj kapitulaciji nacističke Nemačke.

Jedan od prigovora je i da je Statut Međunarodnog vojnog suda povredio princip propisanosti krivičnog dela i kazne zakonom, jer je oduzeo mogućnost optuženima da se brane da su dela izvršili po naređenju, iako je takva odbrana bila dozvoljena u vreme kad su dela izvršili. Naime, Statut Međunarodnog vojnog suda izričito je propisao da se službeni položaj okrivljenog ili činjenica da je radio po naređenju svoje vlade odnosno pretpostavljenog neće smatrati kao razlog za oslobođenje od odgovornosti. Uobičajena odbrana nemačkih, japanskih i drugih ratnih zločinaca — pripadnika oružanih snaga — bila je da su zločine izvršili po naređenju pretpostavljenog. S obzirom na zločinački sistem i dosledno sprovedeno načelo pretpostavljenosti i potčinjenosti u Hitlerovoj Nemačkoj, prihvatanje odbrane optuženih da su dejstvovali po naređenju, imalo bi za posledicu da se odgovornost za sve zločine prevale na Hitlera, a pošto je on radio na osnovu »proviđenja«, u krajnjoj liniji niko ne bi bio odgovoran. Međutim, činjenica je da gotovo svi vojno-krivični zakoni sveta propisuju da vojno lice neće biti kažnjeno za neizvršenje naređenja, ako naređenje nije zakonito. Čak i po čl. 47. tada važećeg vojno-krivičnog zakona nemačkog Rajha, vojno lice je bilo ne samo ovlašćeno već i dužno da ne izvrši naređenje kojim se nalaže vršenje krivičnih dela. Ratni zločin izvršen po naređenju ostaje ratni zločin, sem ukoliko onaj koji je naređenje izvršio nije znao ili nije mogao razborito pretpostaviti da je naređenje upravljeno na zločin. Očito je da su oni ratni zločinci koji su streljali 100 stanovnika okupirane zemlje za jednog poginulog Nemca, koji su sprovodili u koncentracione logore i likvidirali milione ljudi, znali da su njihova dela su-

protina ne samo međunarodnom pravu, već svakom pravu i pravnom sistemu. U praksi drugog svetskog rata nije poznat slučaj da bi neki pripadnik Vermahta odbio da izvrši naređenje upravljeno na ratni zločin i da je zbog toga bio izveden pod vojni sud, ili da je neko naređenje upravljeno na izvršenje ratnog zločina bilo izdato sa uperenim pištoljem u onoga kome je naređeno da delo izvrši.

Iz principa da izvršenje ratnih zločina po naređenju ne opravdava počinioce, proizilazi i načelo da je za počinjene ratne zločine odgovoran komandant koji svesno ili labavim održavanjem discipline dozvoljava da pripadnici njemu potčinjenih jedinica vrše ratne zločine. Na toj osnovi proglašeni su krivim feldmaršal Keserling, koji je odgovarao pred talijanskim sudom zbog zločina njegovih trupa počinjenih u Italiji, i japanski general Jamašita.

Zapadnonemački državni sekretar Hase objavio je 20. novembra 1964. sledeći apel nemačke vlade, upućen svim zainteresovanim državam:

»Pretežna većina nacionalsocijalističkih zločina presuđena je od strane savezničkih i nemačkih sudova. U pogledu izvesnog daljeg broja krivičnih dela pokrenuto je krivično gonjenje. Vlada SRN, odlučna da nacionalsocijalističke zločine kazni i da povređeno pravo ponovno uspostavi, s obzirom na činjenicu da se zastarevanje zločina počinjenih pre 9. maja 1945. god. iz ustavnopravnih razloga ne može produžiti, poziva sve vlade, organizacije i pojedince u zemlji i inostranstvu, da materijale kojima raspolažu u pogledu dela i njihovih izvršilaca koji do sada još nisu poznati Saveznoj Republici, u originalu, fotokopijama ili na mikrofilmovima, što pre stave na raspolaganje Centrali uprave zemaljskog pravosuđa za gonjenje nacionalsocijalističkih zločinačkih dela«.

Zastarelost je opšteusvojeni institut krivičnog, imovinskog i drugih prava. Smisao tog instituta u krivičnom pravu je u tome da kažnjavanje po proteku određenog roka ne postiže svrhu koju kazna treba da ostvari. Rokovi zastarelosti zavise od težine počinjenog krivičnog dela. Po krivičnim zakonima većine zemalja laka krivična dela zastarevaju već u rokovima od 2 do 3 godine, a najteža u rokovima do 20, a izuzetno do 30 godina. Po jugoslovenskom krivičnom zakoniku rok zastarevanja za najteža krivična dela iznosi 25 godina.

Svaka zemlja suvereno određuje rok zastarelosti krivičnog dela iz njenog krivičnog zakona, zavisno od društvene opasnosti koju pojedino krivično delo predstavlja i zavisno od svrhe koju kazna u određenom pravnom sistemu treba da ostvari. Posmatrano sa tog aspekta SR Nemačka, kao i svaka druga suverena država, može samostalno da određuje rok zastarelosti gonjenja krivičnih dela iz nadležnosti nemačkih sudova, odnosno krivičnih dela izvršenih protiv Nemačke ili njenih državljana. U SR Nemačkoj na snazi je još nemački krivični zakon iz 1871. godine, po kojem i najteža dela zastarevaju u roku od 20 godina. Prema tome, kad bi nacistički zločini predstavljali krivična dela iz internog nemačkog zakonodavstva, odluci SRN o zastarevanju tih dela ne bi se formalno moglo ništa prigovoriti. Međutim, ne radi se o krivičnim delima internog prava: zločini protiv mira, protiv čovečnosti i ratni zločini izvršeni od nacista za vreme drugog svetskog rata nisu interna stvar SR Nemačke. Međunarodni karakter tih zločina je očit i za kažnjavanje tih krivičnih dela zainteresovana je čitava međunarodna zajednica. Zato se

ti zločini ne mogu posmatrati samo sa gledišta opasnosti koja im daje SR Nemačka. Generalna skupština UN, usvajajući svojom rezolucijom od 11. XII 1946. tzv. nirnberške principe, okategorisala je te zločine kao međunarodne zločine i oni su time postali sastavni deo pravnog sistema UN. Prema tome, ocenu o društvenoj opasnosti tih dela, kao i o roku zastarelosti može dati samo međunarodna zajednica a ne pojedina država arbitrarno na osnovu svojih vlastitih kriterija. Ne može svaki član međunarodne zajednice, po svom nahođenju, da utvrđuje taj rok, tj. da se u ime međunarodne zajednice odriče prava da se ta dela krivično gone po proteku određenog vremena. Savezna Republika Nemačka prisvojila je sebi baš to ovlašćenje — ona smatra da ima pravo da stvarno amnestira od međunarodne odgovornosti svoje građane i druge ratne zločince koji borave na njenoj teritoriji.

Nijedna se država ne može staviti iznad međunarodnog pravnog poretka i ne može primenjivati svoja unutrašnja pravna pravila koja su suprotna pozitivnom međunarodnom pravu. SR Nemačka je u svom ustavu izričito propisala da »opšta pravila međunarodnog prava predstavljaju sastavni deo saveznog prava« i da ona »proizvede neposredno prava i obaveze za stanovnike saveznih teritorija« (član 25). Drugim rečima, nemački ustav proglašava da pravila međunarodnog prava imaju snagu unutrašnjih pravnih pravila, što implicira primat međunarodnog prava. Ustavni sud i Savezni vrhovni sud SR Nemačke dosledno su u dosadašnjoj praksi to načelo sprovodili i to je svuda s ponosom isticano kao dokaz o visokom stepenu pravne svesti i zakonitosti u SR Nemačkoj. Ustav SR Nemačke (član 139) isto tako propisuje da odredbe ustava ne stavljaju van snage pravne propise »koji su doneti radi oslobođenja nemačkog naroda od nacionalsocijalizma i militarizma«. Radi se o propisima izdatim za teritoriju Nemačke od strane okupacionih vlasti pre donošenja Ustava iz 1949. godine radi ostvarenja denacifikacije i demilitarizacije. Među te propise spada i Zakon br. 10 Kontrolnog saveta za Nemačku o kažnjavanju lica odgovornih za ratne zločine, zločine protiv mira i zločine protiv čovečnosti.

Iz izloženog nameću se sledeći zaključci: ratni zločini, zločini protiv čovečnosti i mira su međunarodni zločini i ne podležu pravnom režimu koji važi u pojedinoj zemlji, pa ni internim odredbama o rokovima zastarelosti; SR Nemačka nema pravo da primenjuje odredbe svog internog prava o zastarelosti na nacističke ratne zločince, pa ni na osnovu svog ustavnog sistema (iz toga proizilazi da je netačno da ustavotvorni razlozi sprečavaju produžetak rokova zastarevanja, kako to tvrdi bomska vlada u svojoj izjavi od 5. XI 1964. godine, već baš obratno: Ustav SR Nemačke obavezuje tu vladu da ne primenjuje rokove zastarelosti svog unutrašnjeg prava na međunarodne zločine); primena odredaba internog nemačkog prava o zastarelosti na nacističke ratne zločince predstavlja u stvari njihovu amnestiju, a niko nije dao bomskoj vladi pravo da oprašta zločine koji su počinjeni nad drugim narodima niti može biti amnestije za ratne zločince.

Čak i kad bi vlada SR Nemačke imala pravo da primenjuje rokove o zastarelosti svoga internog pravnog sistema na međunarodne zločine (a nema ga), ona bi bila dužna da tačno računa trajanje tih rokova. Ona to ne čini. SR Nemačka smatra da je rok zastarelosti za gonjenje

ratnih zločinaca počeo teći 9. maja 1945, tj. dan posle kapitulacije nemačkih oružanih snaga, jer je navodno od tog dana postojala mogućnost da se ratni zločinci pozivaju na odgovornost. Međutim, iako su tog dana prestali da važe nacistički zakoni, jer je Nemačka bezuslovno kapitulirala, to ne znači da je postojala i mogućnost da nemački organi krivičnog gonjenja preduzmu gonjenje nemačkih ratnih zločinaca. Prvi nemački sudovi formirani su tek krajem 1945. godine a okupacione vlasti ovlastle su ih mnogo kasnije da sude nemačke ratne zločince i to samo za zločine počinjene protiv Nemaca, a ne i za zločine nad stranim državljanima. Na osnovu takvog ovlašćenja počeli su suditi u britanskoj okupacionoj zoni od 30. avgusta 1946, u francuskoj zoni od 1. juna 1950, a u američkoj zoni samo od slučaja do slučaja — na osnovu posebnog odobrenja američke okupacione uprave. Čak i pojedini zapadnonemački pravници upozoravaju na to da je rok zastarelosti za ratne zločine počeo teći tek 1952. godine, tj. kada je SR Nemačkoj vraćena pravna mogućnost da sama goni ratne zločince za zločine počinjene nad stranim državljanima. Po nekima taj rok počeo je teći još kasnije — 30. marta 1955, nakon priznanja pune suverenosti Saveznoj Republici, odnosno stupanjem na snagu pariskih ugovora iz 1954. godine. Dakle, i pod pretpostavkom da zastarevanje teče i za nacističke ratne zločine (što ne stoji), rok je mogao početi da teče ili 1952. ili 1955. godine, već prema tome kada se smatra da je SR Nemačka stekla suverenost. Po toj računici zastarevanje eventualno može nastupiti tek 1972. ili 1975. god.

Postavlja se pitanje: kakva su pravila međunarodnog prava o zastarevanju međunarodnih zločina. Treba odmah reći da ni jedno pravilo međunarodnog prava ne daje na ovo izričiti i nedvosmisleni odgovor. U doktrini su mišljenja podeljena: dok neki zastupaju gledišta da međunarodni zločini uopšte ne zastarevaju, drugi misle da se na njih analogno primenjuju standardna pravila unutrašnjeg prava o zastarevanju. Smatramo da je karakter krivičnih dela protiv međunarodnog prava izvršenih od strane nemačkih nacista takav, da za njega ne mogu važiti standardi koji važe za obična krivična dela. Težina ratnih zločina i zločina protiv čovečnosti koje su izvršili nacisti prevazišla je sve što je do sada bilo poznato u istoriji. Pojedinačni zločin ili pojedinačno ubistvo ne može se meriti sa masovnim zločinima izvršenim od strane nacista koji su doveli u pitanje egzistenciju čitavih naroda. Smisao instituta zastare je u tome da krivično gonjenje i kažnjavanje postaje nesvrshodno protekom određenog vremena, kako sa stanovišta specijalne prevencije (jer je izvršilac krivičnog dela svojim postupcima nakon izvršenog krivičnog dela dokazao da se popravio), tako i sa stanovišta opšte prevencije (kazna ne utiče na druge, jer je usled protoka vremena prestao da deluje efekat zastrašivanja). Sve to važi samo kad su u pitanju pojedinačna krivična dela. Kad su u pitanju tako monstruozni zločini kao oni počinjeni od nacista za vreme drugog svetskog rata, primena zastarelosti bila bi suprotna osnovnom načelu na kojem taj institut počiva: da izvesna krivična dela protekom vremena prestaju da budu društveno opasna.

Uviđajući tu očiglednu činjenicu mnoge države pristupile su poslednjih meseci izmenama svojih krivičnih zakona, odnosno donošenju novih zakona kojima su propisale da krivična dela protiv mira, protiv

čovečnosti i ratni zločini ne zastarevaju. Takve zakone su doneli npr. SSSR, Poljska, Čehoslovačka i Nemačka Demokratska Republika. I francuska narodna skupština, početkom 1965. donela je jednoglasno odluku da krivična dela protiv čovečnosti ne zastarevaju. Do početka 1965. godine preko dvadeset država je donelo ili predložilo donošenje takvih zakona. Na taj način te države udovoljavaju zahtevu pravičnosti i sprečavaju da ratni zločinci, koristeći se institutom zastarevanja, u stvari budu amnestirani.

U apelu bonske vlade ističe se da je najveći broj nacionalsocijalističkih zločinaca kažnjen, što nije istinito, a krivicu snose u prvom redu nadležni organi za krivično gonjenje SRN. Od oko 5.500 ratnih zločinaca kojima su sudili zapadnonemački sudovi samo su trojici bile izrečene smrtne kazne. U toku ovih 20 godina pravosudni organi SRN pokazali su veliku indolenciju u gonjenju i kažnjavanju ratnih zločinaca. SRN nije udovoljavala zahtevima drugih zemalja da se izvrši ekstradicija nacističkih ratnih zločinaca, pozivajući se na svoju suverenost i svoje pravo da ona sama sudi svojim državljanima. Doista, ne postoji međunarodna obaveza da bilo koja država izdaje vlastite državljanke drugim zemljama radi suđenja. Ali postoji obaveza da svaka država goni i kažnjava krivična dela koja su predviđena njenim zakonodavstvom, bez obzira gde su počinjena i protiv koga su bila uperena. Staro je pravno pravilo: aut dedere aut punire (ili izručiti ili kazniti). Ni tu svoju obavezu SR Nemačka nije ispunila, a njena vlada uputila je apel minut pre dvanaest u kojem poziva da se dostave dokazi protiv još neotkrivenih ratnih zločinaca da bi na osnovu toga protiv njih pokrenula postupak. Međutim, nemoguće je u nekoliko meseci otkriti do sada neotkrivene ratne zločince, provesti istragu i sudski postupak i sve to završiti do 8. maja, kada treba da zastare zločini, a što je svakako bonskoj vladi dobro poznato.

Posledica stava vlade SR Nemačke o zastarelosti nacističkih ratnih zločina bila bi rehabilitacija desetina hiljada ratnih zločinaca koji još uvek imaju lažne identitete ili koji se još ne usuđuju da otvoreno istupe u javnosti. Za ta lica treba da se stvori osećaj prave sigurnosti, »neuznemiravanja prošlosti«. Ako vlada SR Nemačke sprovede u delo svoju odluku, 9. maj 1965. postaće ne samo dan opraštanja za počinjene nacističke zločine, već i dan renesanse nacizma. Bivši ratni zločinci mogli bi se 9. maja otvoreno svrstati u redove neonacista i otvoreno, sa rasističkim i reakcionarnim snagama, ugrožavati međunarodni mir i saradnju među narodima. Kako sa stanovišta pravičnosti i neophodnosti da svaki ratni zločinac iz II svetskog rata iskusiti kaznu, tako i sa stanovišta nastojanja da se pravna zabrana rata, definitivno oformljena u Povelji OUN, u praksi poštuje, da se iskorene svi još postojeći oblici zločina protiv čovečnosti, ogromna većina naroda sveta opravdano zahteva da SR Nemačka odustane od svoje odluke.

Pukovnik
dr Vuko GOCE GUČETIĆ